

Henning Bergenholtz & Sven-Göran Malmgren

Forord

Dette nummer af tidsskriftet indeholder ud over bidragene til temadelen og to ikke-tematiske bidrag en lang række væsentlige anmeldelser. Det er på sin vis ikke usædvanligt, da de fleste numre indtil nu netop har haft mange og yderst grundige anmeldelser af ordbøger og af metaleksikografiske bidrag. I international sammenhæng fremstår LexicoNordica dog som det leksikografiske tidsskrift, som i særlig grad bringer relativt udførlige anmeldelser, der ofte har et lige så stort omfang som de "normale" metaleksikografiske bidrag. En del af anmeldelserne i tidsskriftet vil sandsynligvis selv blive genstand for anmeldelse eller omtale på den næste symposium på Schæffergården, hvor temaet er ordbogskritik i de nordiske lande. Deltagerne til denne konference er som hidtil blevet sammensat ud fra henvendelser fra foreningens medlemmer og forslag fra tidsskriftets redaktionskomite. Ordbogskritik vil således også være temaet i LexicoNordica 10.

Årets tema er ligesom ved det forberedende symposium på Schæffergården "Sprognormering i nordiske ordbøger". I indbydelsen til symposiet blev problemstillingen formuleret på følgende måde:

Der kan konstateres forskellige traditioner for præskription og deskription i de enkelte nordiske lande. I hvor høj grad det løbende nordiske samarbejde mellem sprognævnene kan eller vil udjævne disse forskelle, vil være tema for foredragene. Derudover vil nogle af sprognævnene få mulighed for at fremføre de særlige leksikografiske konsekvenser, som det respektive nævns afgørelser har haft. Det vil i denne sammenhæng også være interessant at høre om den offentlige debat, som har fundet sted i hvert enkelt land. Vi vil ikke kunne dække den leksikografiske problematik med foredrag om alle ordbogstyper. Jeg vil dog opfordre til ikke kun at inddrage monolingvale ordbøger, men også bilingvale, og ikke kun almensproglige ordbøger, men også fagsproglige.

Der kunne forventes en særlig stor interesse for deltagelse i dette symposium, hvis tema både er centralt for nordisk leksikografi og for de nordiske sprogråd. Derfor blev der inviteret deltagere fra hvert af de nordiske sprognævn. Desværre viste det sig, at de finske, islandske, samiske, færøske og grønlandske sprognævn ikke så sig i stand til at

sende repræsentanter til symposiet. Samtidig var det også sådan, at interessen for deltagelse af andre nordiske leksikografer var så stor, at vi for første gang blev nødsaget til at inddrage fredagen til foredrag.

Indbydelsen afsluttedes med et med en blanding af optimisme og realisme:

Under dette års overskrift vil ingen kunne forvente almen enighed i slutningen af symposiet, men vi kan håbe på ud fra foredragene og diskussionen at opnå en større klarhed over de teoretiske og praktiske forudsætninger for den uenighed, som sikkert fortsat vil herske om deskription og præskription i nordisk leksikografi.

Bidragene i dette tidsskrift, som ikke omfatter samtlige foredrag, viser med al tydelighed, at begge forventningerne blev opfyldte: Der foreligger hermed en lang række yderst informative bidrag om nordisk sprogpolitik og dens påvirkning af nordiske ordbøger. Samtidig blev der – som forventet – ikke opnået teoretisk enighed om forståelsen af de grundlæggende teoretiske problemstillinger og termer. Men man kan sige, at uenighederne efter afslutning af symposiet fremstår meget tydeligere. Særligt påfaldende var det, at de eksisterende forskelle i brug af normering i de enkelte nordiske lande i praksis er betydeligt mindre end forskellen til en lang række andre europæiske lande og til Nordamerika. Et kategorisk *leave-your-language-udsagn* som i følgende citat vil ikke finde mange tilhængere i den nordiske diskussion:

It is not the function of a dictionary-maker to tell you how to speak, any more than it is the function of the mapmaker to move rivers or rearrange mountains or fill in lakes. (Urdang 2000:37.)

Samtlige nordiske lande har – i modsætning til de fleste andre europæiske lande – et eller flere sprognævn, som i større eller mindre grad påvirker sprogbrugen for de pågældende sprog. Det betyder ikke, at der er enighed om de konkrete beslutninger, som tages af sprognævnene. Det betyder heller ikke, at samtlige ordbøger helt og uindskrænket retter sig efter nævnenes beslutninger. Men principielt kan man fastslå, at vi i de nordiske lande ikke oplever et ramaskrig, som det var tilfældet i Tyskland med den ortografireform, som trådte i kraft i 1996, men som endnu er genstand for heftige debatter og for retsstridigheder.

Diskussionen på Schæffergården og således også temabidragene i dette tidsskrift drejede sig om to grundproblemer:

1. Hvordan skal termerne *deskription* og *præskription* hhv. *norm* defineres?

2. Hvilke leksikografiske beslutninger kan og bør man træffe i foreliggende og kommende ordbogsprojekter – alt efter valg af en omfattende eller mindre omfattende normering?

Ved første grundproblem opnåedes ingen enighed, men som ovenfor antydnet en større grad af klarhed over forskellene. Disse svingede mellem to yderpunkter: (a) Præskription og deskription må i leksikografisk sammenhæng opfattes som absolutte modsætninger. (b) Præskription og deskription er ikke modsætninger, det drejer sig snarere om en graduel forskel. Men det blev gennemgående set som et problem, hvis sprognævnenes beslutninger i for høj grad adskiller sig fra den virkelige sprogbrug, og hvis sprognævnene i for hurtigt tempo tager præskriptive beslutninger. I praksis var den del af diskussionen bidrag til den løbende nordiske sprogpolitik, som efter al sandsynlighed bliver intensiveret i de kommende år.

Det andet grundproblem omfattede de fleste af de problemstillinger, som opstår i forbindelse med de fleste leksikografiske projekter, bl.a.

- ∑ **lemmasektion** (a) optagelse af ikke-autoriserede skrivemåder; (b) medtagelse af ord, som vil kunne støde bestemte ordbogsbrugere
- ∑ **ortografi** (anbefaling af en variant, når der foreligger variation)
- ∑ **fleksionsmorfologi** (a) oplysninger om alle fleksionsvarianter, også de ikke-autoriserede; (b) anbefaling af en variant, når der foreligger variation
- ∑ **udtale** (anbefaling af en variant, når der foreligger variation)
- ∑ **semantik** medtagelse af betydninger, som vil kunne støde bestemte ordbogsbrugere

Et forholdsvis udførligt referat af symposiet er i trykken i tidsskriftet *Lexicographica* (Bergenholtz 2002). Man vil her kunne se, at både Svenska Språknämnden og Dansk Sprognævn var repræsenteret. Disse foredrag findes dog ikke i tidsskriftet, da artikler byggende på foredragene ikke blev indleveret til redaktionen. Vi har derudover opfordret Dansk Sprognævn til at reagere på den kritik, som fremføres af andre danske leksikografer, særligt af Sven Tarp og Henning Bergenholtz. Vi har dog ikke modtaget nogen reaktion, men håber på, at dette vil ske i næste nummer.

I Rikke Hauges bidrag i det foregående nummer blev indledningen pga. en misforståelse udeladt ved trykningen. Denne fejl retter vi op på ved i slutningen af tidsskriftet at gentage den første side (inklusive indledningen) af det nævnte bidrag.

Det har vist sig at være problematisk at nå at færdigredigere tidsskriftet med de nuværende meget liberale regler for indlevering af bidrag til redaktionsmedlemmerne og for disses videresendelse af bidragene til redaktionen. Vi vil derfor gå tilbage til den ordning, vi havde for de første udgaver af tidsskriftet. Dette betyder, at bidrag skal indleveres til redaktionsmedlemmerne i de enkelte lande senest den 1. maj. Der er desuden foretaget små ændringer i manuskriptreglerne, som der derfor henvises til.

Til slut vil vi takke Nordisk Sprogråd, specielt Henrik Holmberg og Rikke Hauge, for deres finansielle og praktiske støtte til Schæffergårdssymposiet og til LexicoNordica 9. En speciel tak vil vi også rette til Fondet for Dansk-Norsk Samarbejde som i lighed med tidligere år gjorde det muligt at gennemføre symposiet på Schæffergården til en meget fordelagtig pris.

Litteratur

- Bergenholtz, Henning 2002: Sprachnormierung in nordischen Wörterbüchern. Bericht über ein Symposium in Kopenhagen am 8.–10. Februar 2002. I: *Lexicographica* 21 (i trykken).
- Urdang, Laurence 2000: [Anm. af] R.R.K. Hartmann and Gregory James. *Dictionary of Lexicography*. I: *International Journal of Lexicography* 13, 35–42.